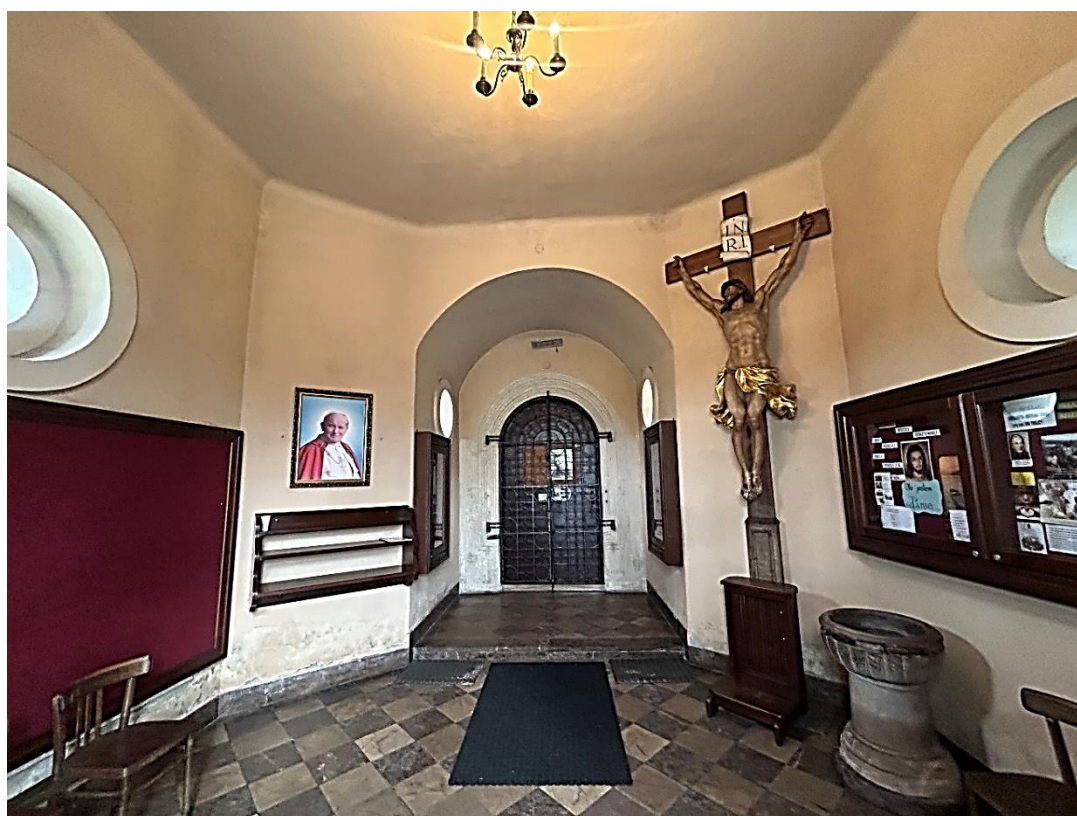

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DOTYCZĄCY
KONSERWACJI KRUCHTY POŁUDNIOWEJ,
MONOCHROMATYCZNYCH WYPRAW MALARSKO-TYNKARSKICH
A TAKŻE MARMUROWEJ POSADZKI
WE WNĘTRZU KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. „ŚW. TROJCY”
W JĘDRZEJOWIE**

OPRACOWAŁ:

mgr Wojciech Szczurek

Luty 2024 r.

I. PRZEDMIOT PRAC

Przedmiotem planowanych prac będą:

- kruchta południowa kościoła parafialnego w zakresie wypraw tynkarsko-malarskich,
 - elementy wyposażenia kruchty takie jak:
 - Krucyfiks ścienny z II poł. XVIII wieku,
 - XVII wieczna kropielnica z jasnego piaskowca
 - renesansowy portal z końca XVI wieku,
- Ponadto monochromatyczne wyprawy tynkarsko- malarskie we wnętrzu kościoła wraz z renowacją marmurowej posadzki.

II. OPIS INWENTARYZACYJNY

Obecny kościół parafialny pochodzi z 1 połowy XV w. W latach 1479 i 1592 był rozbudowywany, następnie odbudowywany po pożarze w latach 1695-99. Przed 1598 r. drewnianą nawę przebudowano na murowaną. W latach 1754-62 powstały nawy boczne, kaplica pd., pochodzi z 1479 r., natomiast kruchta z XVII w. Polichromia z końca XVI w. oraz z XVIII w.(1754-62), została odsłonięta i konserwowana w latach 1950-1954 przez Józefa E. Dutkiewicza, Kościół rozbudowano w kierunku zachodnim w latach 1978-1982, wg projektu Jerzego Zukowskiego. Z tego okresu pochodzi także kruchta pd. Kościół w zrębie pozostał w stylu gotyckim, w epoce baroku został przebudowany (barokizowany), część zachodnia pozostała bezstylowa.

1. - Krucyfiks ścienny z II poł. XVIII wieku, naturalnej wielkości. Rzeźba pełnoplastyczna, polichromowana ze złożonym perizonium. Figura z naturalistycznym dokładnym modelunkiem. Perizonium bogato drapowane z ostro łamanymi fałdami. Karnacja w tonacjach różowych, Tytułus biały z czarnymi inicjałami. Rzeźba wymaga interwencji konserwatorskiej ze względu na aktywne owadzie szkodniki drewna oraz drobne ubytki detalu wraz z malaturą i wyprawami pozłotniczymi.
2. XVII wieczna Kropielnica z jasnego piaskowca z późniejszymi uzupełnieniami (stopa i trzon XX w.?). Kamień wymaga oczyszczenia, usunięcia wcześniejszych napraw wykonanych wadliwie pod względem technologicznym, uzupełnienia ubytków w koniecznym zakresie oraz końcowego zabezpieczenia powierzchni.
3. Renesansowy portal z końca XVI wieku, wykonany z jasnego piaskowca. Portal okrągło łukowy, złożony z trzech elementów (ościeżnic i łuku). Kamienne elementy wymagają kilku niezbędnych zabiegów zarówno technicznych jak i estetycznych w tym oczyszczenia, usunięcia nieestetycznych i wykonanych wadliwie pod względem technologicznym napraw, uzupełnienia ubytków zaprawami do konserwacji kamienia oraz końcowego zabezpieczenia – hydrofobizacji
4. Wyprawy tynkarsko -malarskie w kruchcie oraz lokalnie we wnętrzu kościoła w obrębie partii monochromii w strefie tzw, przyziemia wymagają lokalnych napraw (wymiany zdestruowanych fragmentów wypraw) a następnie scalenia kolorystycznego z zachowaniem obecnej kolorystyki
5. Posadzka kamienna we wnętrzu wykonana z kamienia morawickiego i bolechowickiego w tzw. układzie w „karo” z płyt o wymiarach 30 cm x 30 cm wymaga oczyszczenia z zalegających nawarstwień środków do pielęgnacji kamienia wraz z zabrudzeniami, drobnego uzupełnienia fug oraz zabezpieczenia powierzchni przed ponownym zabrudzeniem.

A. Krucyfiks ścienny

Wizerunek Ukrzyżowanego Chrystusa z II połowy XVIII w., utrzymany w konwencji stylowej, odwołującej się do plastyki późnośredniowiecznej, co widoczne jest przede wszystkim w układzie rysów twarzy oraz całości ciała Ukrzyżowanego. Wolumen ciała jest dość wydłużony, co uwidoczni się przede wszystkim w nogach ugiętych w kolanach, przedłużeniu górnej części korpusu oraz mocno wyciągniętych rękach. Ekspresja śmierci uzyskana poprzez szczególną artykulację ciała – mięśnie nóg i rąk mocno podkreślone – napięte, wyraźnie widoczne kości żeber, ramion i obojczyków. Twarz ukazana schematycznie – włosy głowy i broda skrócone. Perizonium masywne, bogato drapowane z ostro łamanymi fałdami w wyprawach pozłotniczych. Karnacja w tonacjach lekkiego różu z modelunkiem. Krzyż nowy – u zwieńczenia pionowej belki Titulus biały z czarną inskrypcją.

STAN ZACHOWANIA

Rzeźba Chrystusa, a także drewno krzyża - zniszczone, zakurzone i brudne. Wtórna polichromia pokrywająca ciało Ukrzyżowanego utrzymana w tonacjach różowych z lekkim modelunkiem w odcieniach jasnego brązu przetarta i pożółkła. Miejscami malatura jest spękana z gęstą siatką krakelurów. Werniks pociemniały i pożółkły pokrywa liczne drobne ubytki na całej powierzchni rzeźby. Ubytki warstw technologicznych odsłaniają zaprawę i drewno. Kolorystyka autorska jest nieczytelna i cała kompozycja jest zafalszowana. Wahania parametrów fizykalnych i stałe mierne zawilgocenie, spowodowały lokalne porażenie przez grzyby saprofityczne ujawniające się białym wykwitem, zmatowieniami i zaplamieniami widocznymi zwłaszcza na odwrociu. Miejscowo występują spęcherzenia i spudrowania warstwy polichromii wraz z zaprawą. Drewniano zarówno rzeźby jak i krzyża jest zaatakowane przez owadzie szkodniki drewna – widoczne są otwory wylotowe i wysypujący się z nich jasny pył drzewny. Osłabione przez szkodniki drewno łatwiej ulega uszkodzeniom mechanicznym, co uwidoczni się wgnieceniami, zarysowaniami, odszczypaniami i drobnymi oderwaniami drewna.

Zalegający brud i utrzymująca się miejscami podwyższona wilgotność doprowadziła do odspojen i ubytków malatury. Złocenia wykonane złotem płatkowym są przetarte, spękane z widocznymi drobnymi ubytkami warstw.

ZAŁOŻENIA, CEL I PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Ze względu na kultowe przeznaczenie obiektu, oraz jego zły stan zachowania proponuje się pełny zakres zabiegów technicznych jak i pełną konserwację estetyczną, prowadzącą do przywrócenia Krucyfiksowi wyglądu zbliżonego do pierwotnego. Zły stan zachowania wymaga podjęcia interwencji konserwatorskiej, przede wszystkim z powodu postępujących zniszczeń poszczególnych warstw technologicznych a zwłaszcza drewna, a także ze względu na szkodliwe i

nieestetyczne przekształcenia estetyczno-plastyczne powodujące dalszą degradację zabytku. Na obecnym etapie wiedzy o obiekcie, bez dokładnego rozeznania stratygrafii nawarstwień, budowy technologicznej i techniki wykonania, a także stanu zachowania poszczególnych warstw chronologicznych (zwłaszcza pierwotnej), które będą możliwe do określenia po demontażu i rozpoczęciu prac zakłada się uczytelnienie i eksponowanie pierwotnej (pierwszej) warstwy chronologicznej. Jednak sprecyzowanie postępowania konserwatorskiego może zostać określone w trakcie prac i przedstawione na spotkaniach komisji.

Zakłada się wykonanie pełnej konserwacji technicznej i estetycznej drewnianych elementów Krucyfiks jak i krzyża. Krucyfiks zostanie oczyszczony z warstw kurzu, brudu, zostaną usunięte nawarstwienia poprzednich konserwacji - werniksy, przemalowania i kity.

Drewno zostanie poddane impregnacji strukturalnej. Ubytki drewna /detalu rzeźbiarskiego/ proponuje się uzupełnić w drewnie dobranym gatunkowo. Ze względu na zły stan zachowania złoceń proponuje się ich rekonstrukcje w technice i technologii autorskiej, materiałami szlachetnymi /złotem płatkowym w technice klejowej/.

Wszystkie zabiegi należy poprzedzić szczegółowym rozpoznaniem stratygrafii, a także próbami gwarantującymi właściwy dobór środków i materiałów.

1. Konserwacja Krucyfiks

1. Oczyszczenie powierzchni z niezwiązanego kurzu i luźnych nawarstwień przy użyciu miękkich pędzli.
2. Demontaż Krucyfiks ze ścian kruchty kościoła, połączony z inwentaryzacją fotograficzną. Przewiezienie do pracowni konserwatorskiej.
3. Dokładne badania stanu zachowania, technologii i zakresu występowania warstw pierwotnych-sondy, odkrywki, ew. badania analityczne.
4. Oczyszczenie powierzchni drewna - mieszanina benzyny, wody i detergentu.
5. Podklejenie odspojonych partii polichromii wraz z zaprawą 5% roztworem Primalu AC 33 w wodzie.
6. Usunięcie przemalowań ze struktury metodami mechanicznymi i chemicznymi, po przeprowadzonych próbach.
7. Impregnacja osłabionych i zniszczonych elementów drewnianych Krucyfiks i krzyża wykonana zostanie metodą w kąpeli i powlekania przy użyciu roztworu Paraloidu w kompozycji rozpuszczalników /ksylen, toluen, aceton/. Do impregnatu dodane zostaną środki grzybo i owadobójcze. Odparowanie elementów impregnowanych nastąpi w środowisku zagęszczonych par benzyny ekstrakcyjnej i kompozycji rozpuszczalników w celu opóźnienia odparowania i równomiernego rozłożenia żywicy w impregnowanym drewnie. Zacieki impregnatu zostaną oczyszczone rozpuszczalnikiem. W przypadku impregnacji elementów z polichromią olejną, powierzchnia ich zostanie zabezpieczona bibułą japońską na kleju glutenowym.
8. Usunięcie wadliwych połączeń stolarskich i metalowych gwoździ.
9. Rekonstrukcja drobnych brakujących fragmentów detalu rzeźbiarskiego
10. Sklejenie pęknięć drewna. na kleju glutenowym. Większe uzupełnienia proponuje się osadzić na drewnianych kołkach.
11. Wykonanie rekonstrukcji złoceń materiałem szlachetnym – złotem płatkowym w technice pulmentowej z zachowaniem podziału na mat i poler.
12. Scalenie odsłoniętej w wyniku usunięcia przemalowań autorskiej polichromii, a w przypadku złego stanu zachowania rekonstrukcja brakujących partii w oparciu o zachowane fragmenty. Zarówno scalenie jak i rekonstrukcja wykonana zostanie w technice olejno żywicznej.
13. Założenie werniksu końcowego damarowo – woskowego na całej polichromowanej powierzchni rzeźby

14. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej – fotograficznej i opisowej rejestrującej stan zachowania i przeprowadzone zabiegi według obowiązującego schematu.

B. Kropielnica

XVII wieczna kropielnica z jasnego piaskowca z późniejszymi uzupełnieniami (stopa i trzon XX w.?). Kamień wymaga oczyszczenia, usunięcia wcześniejszych napraw wykonanych wadliwie pod względem technologicznym, uzupełnienia ubytków w koniecznym zakresie oraz końcowego zabezpieczenia powierzchni.

Prace techniczne będą polegały na oczyszczeniu powierzchni kamienia przy użyciu pary wodnej, usunięciu napraw wykonanych zaprawami cementowymi, sklejeniu rys i pęknięć żywicą epoksydową. Konserwacja estetyczna winna objąć swym zakresem uzupełnienie ubytków kamienia gotowymi zaprawami wybarwionymi na kolor oryginalnego kamienia np. firmy Remmers, w razie konieczności lokalne scalenie kolorystyczne powierzchni oraz końcowe zabezpieczenie – hydrofobizację.

C. Portal

Renesansowy portal z końca XVI wieku, wykonany z jasnego piaskowca. Portal okrągłolukowy, złożony z trzech elementów (ościeżnic i łuku). Kamienne elementy wymagają kilku niezbędnych zabiegów zarówno technicznych jak i estetycznych w tym oczyszczenia, usunięcia nieestetycznych i wykonanych wadliwie pod względem technologicznym napraw, uzupełnienia ubytków zaprawami do konserwacji kamienia oraz końcowego zabezpieczenia – hydrofobizacji.

Stan zachowania posiadającego dużą wartość artystyczną i zabytkową portalu należy uznać za zły. Silne zabrudzenie powierzchni powstałe na przestrzeni lat spękania i odspojenia kamiennego materiału, a także mechaniczne ubytki i zarysowania wymuszają podjęcie zabiegów renowacyjnych. Dodatkowo użytkowy charakter wnętrza ma bezpośredni wpływ na liczne ubytki i zniszczenia obiektu.

Głównymi przyczynami zniszczeń, podobnie jak w wielu tego typu obiektach stały się nieprofesjonalnie wykonane naprawy. Ich wynikiem jest zniwelowanie wartości artystycznych i zafałszowanie walorów historycznych. Kamienny detal wykonany z jasnego piaskowca nosi liczne ślady użytkowania i zniszczeń mechanicznych. Na powierzchni portalu widoczne są naprawy, uzupełnienia i zatarcia wykonane głównie zaprawą gipsową, wapienną i lokalnie cementową. Na złą estetykę mają także wpływ drobne ubytki (głównie mechaniczne) kamienia, oraz występujący miejscowo na powierzchni ciemny nalot. Nie stwierdzono korozji kamienia, czy też zniszczeń spowodowanych destrukcyjną działalnością soli. Zabrudzenie powierzchni elementów kamiennych, oraz drobne zachlapania zaprawami i farbą, liczne drobne naprawy, a także drobne pęknięcia i ubytki materiału kamiennego stają się podstawą do działań konserwatorskich.

Założenia konserwatorskie

Podstawowym założeniem i celem planowanych prac powinno być przede wszystkim zatrzymanie procesu destrukcji kamienia. Ze względu na wartość historyczną i artystyczną obiektu kolejnym założeniem konserwatorskim powinno stać się uratowanie jak największej ilości elementów zabytkowych z przywróceniem im utraconych właściwości wytrzymałościowych, oraz osiągnięcie w wyniku planowanych prac stanu estetycznego zbliżonego do pierwotnego.

Widoczne obecnie na obiekcie zmiany dotyczą głównie przekształceń estetycznych, jakie powstały w wyniku procesów niszczących, oraz prac remontowych.

Punktem wyjścia proponowanej technologii musi być pierwotny wyraz estetyczny, poprzez wyeksponowanie po pracach remontowych pierwotnie użytych materiałów.

Planowany zakres prac w znacznej mierze powinien się ograniczyć głównie do konserwacji technicznej (zachowawczej) z poszerzonym zakresem prac estetycznych.

Pierwszym, ważnym etapem prac będzie oczyszczenie całości portalu z niezespólonej warstwy kurzu i brudu.

Zakłada się przeprowadzenie prób oczyszczania na poszczególnych partiach portalu w zależności od rodzaju zniszczeń. Po wykonaniu prób najlepsze metody pozwalające usunąć brud i fałszywą patynę, a także wtórne nawarstwienia, a nieuszkodzające powierzchni kamienia zostaną przedstawione do akceptacji komisji konserwatorskiej. Ponieważ proponowany program dąży do konserwatorskiego potraktowania powierzchni dekoracji zakłada się zastosowanie bardzo delikatnych metod i środków czyszczących, w dodatku stosowanych następczo, tak, aby doczyszczanie o większym stopniu intensywności przeprowadzać jedynie na fragmentach, których nie udało się oczyścić metodą bardziej łagodną. Dalszym ograniczeniem, jakie świadomie się przyjmuje jest ograniczenie użycia wody, jako środka myjącego lub przenoszącego środki czyszczące.

Zakłada się usunięcie wszystkich nieprawidłowych uzupełnień z powierzchni elementów kamiennych (zwłaszcza cementowych, lub gipsowych), oraz zbędnych metalowych kotw i gwoździ.

Przywrócenie estetycznego wyglądu portalu to ukazanie naturalnej kolorystyki piaskowca. Końcowe zabiegi konserwatorskie powinny obejmować wzmocnienie strukturalne kamienia, oraz jego hydrofobizację.

Pełną gwarancję działania systemu ochrony obiektów na przyszłość daje zastosowanie sprawdzonych w konserwacji materiałów do renowacji kamienia, oraz przestrzeganie reżimu technologicznego.

Program prac

Realizując powyższe założenia należy zastosować materiały i technologię gwarantującą trwałość działań konserwatorskich. Proponowany program prac oparto w dużej mierze na sprawdzonych w trakcie wielu realizacji preparatach firmy Remmers, lecz może być on wykonany także w oparciu o materiały innych firm spełniające wymagania konserwacji dzieł sztuki tak, aby osiągnięty w wyniku proponowanych działań efekt estetyczny został zachowany przez wiele lat. Przed przystąpieniem do prac należy wykonać szczegółową dokumentację stanu zachowania kamienia zarówno fotograficzną jak i opisową.

1. Technologia konserwacji kamienia

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej (przed konserwacją)
2. Usunięcie z powierzchni portalu niezespólonej warstwy kurzu i brudu przy użyciu miękkich pędzli i odkurzacza.
3. Właściwe czyszczenie kamienia proponuje się zastosowanie gorącej pary wodnej. Jest to metoda bardzo łagodna, szybka, czysta w stosowaniu (brak chemikaliów i ścierniw) i sprawdzona w czasie wcześniejszych realizacji. Ilość wody kondensującej na czyszczonej powierzchni można uznać za niewielką. Partie silnie zabrudzone proponuje się doczyszczać najłagodniejszą ze znanych metod chemicznych, jaką jest działanie pasty czyszczącej

zawierającej fluorek amonowy. Środek czyszczący w postaci pasty nie przenika do porów materiału, ale pozostaje na jego powierzchni tam gdzie jest potrzebny do usunięcia zabrudzenia. Po krótkim okresie oddziaływania para wodna zostaje użyta jedynie do szybkiego spłukania pasty i zanieczyszczeń. Dokładne usunięcie warstw przemalowań z powierzchni kamienia możliwe będzie jedynie na drodze mechanicznego oczyszczania przy użyciu skalpeli i noży szewskich.

4. Do wypełnienia rys i drobnych pęknięć kamienia proponuje się użyć żywicy epoksydowej oraz mineralnej zaprawy firmy Remmers: Restauriermoertel, wybarwionej w masie do koloru naturalnego kamienia. Większe ubytki detalu kamiennego uzupełnione zostaną tasztami z materiału kamiennego (wapienia pińczowskiego). Wymiennie proponuje się wypełnienie ubytków kamienia kitami tradycyjnymi, których twardość regulować będzie dobór odpowiednich proporcji składników takich jak: wapno gaszone, cement biały portlandzki, drobnoziarnisty piasek lub mielony kamień pińczowski, jako wypełniacz. Proporcje w/w składników kitów zostaną dobrane do twardości uzupełnianych kamieni. Zaletami kitu tradycyjnego jest uzyskanie szerokiej gamy twardości, podobny stopień nasiąkliwości, struktury, barwy, a także rozszerzalności termicznej zbliżonej do naturalnego kamienia.
5. Opracowanie tekstury i kolorystyki powierzchniowej kitów (w razie konieczności scalenie kolorystyczne).
6. Impregnacja i hydrofobizacja kamienia preparatem (Remmers) Funcosil SNL.

D. Wyprawy tynkarsko malarskie we wnętrzu kościoła oraz w kruchcie południowej

Wyprawy malarskie we wnętrzu kościoła w obrębie ścian zarówno w prezbiterium jak i nawach bocznych a także w kaplicy i kruchcie na przestrzeni lat uległy silnemu zabrudzeniu i lokalnym destruktom spowodowanym użytkowym charakterem wnętrza, miejscowym zawilgoceniem, a także działającym ogrzewaniem. Jest to szczególnie widoczne w partii ścian wokół elementów grzewczych a także miejscowo w strefie tzw. przyziemia. W ramach planowanych prac mających na celu estetyczne uporządkowanie wnętrza świątyni zakłada się wykonanie miejscowych napraw zdestruowanych fragmentów tynku w partiach monochromatycznych ścian (pozbawionych polichromii) a także scalenie kolorystyczne „odświeżenie” monochromii z zachowaniem istniejącej kolorystyki. Prace należy przeprowadzić tak aby planowany zakres nie ingerował w partie XVIII wiecznej polichromii.

Fot. Widoczne lokalne silne zabrudzenia i miejscowe destrukty na ścianach we wnętrzu kościoła

Stan zachowania monochromii jak i lokalnie wypraw tynkarskich na ścianach świątyni należy uznać za zły. Przebarwienia, silne zabrudzenie powierzchni, miejscowe odspojenia wypraw powstałe na przestrzeni lat narzucają podjęcie zabiegów renowacyjnych. Szczególnie jest to widoczne na ścianach w prezbiterium kościoła oraz pod chórem muzycznym.

Cała powierzchnia ścian pokryta jest warstwą brudu i innych zanieczyszczeń zatracającą pierwotny kolorystykę jak również rysunkową czytelność detali.

Miejscowe destrukty tynku widoczne w postaci zdegradowanych fragmentów, przebarwień, spękań, czy odspojen występują na całej powierzchni ścian. Szczególnie widoczne są w strefie tzw. przyziemia do wysokości ok. 120 cm.

Poniższe opracowanie przygotowano w oparciu o wizualną ocenę obiektu. W celu sformułowania programu prac wykonano rozpoznanie stanu zachowania, oraz przyczyn jak i zakresu powstałych zniszczeń, które pozwoliło na opracowanie zaleceń konserwatorskich. Biorąc pod uwagę wartość historyczną i użytkową wnętrza, oraz stan jego zachowania przyjęto następujące wytyczne konserwatorskie:

- *przeprowadzić konserwację zachowawczą z zachowaniem w maksymalnym stopniu wszystkich nawarstwień stylowych, oraz oryginalnych materiałów: zapraw, tynków, warstw malarskich;*
- *usunąć tylko te materiały budowlane w tym wtórne nawarstwienia farb, zatarć (głównie gipsowych i cementowych), które wywołują zniszczenie oryginalnie użytych materiałów,*
- *przywrócić oryginalnym materiałom budowlanym ich pierwotne właściwości,*
- *w pracach konserwatorsko-restauratorskich zastosować materiały o składzie chemicznym i właściwościach zbliżonych do oryginalnych.*

W trakcie prowadzonych prac należy przyjąć zasadę minimalnej, niezbędnej ingerencji w materię i strukturę zabytku w związku, z czym, zastosowane technologie konserwatorskie winny być dostosowane do tego podstawowego założenia.

Głównym założeniem i celem planowanych prac będzie przywrócenie estetycznego wyglądu wnętrza świątyni. Ważnym aspektem będzie także zabezpieczenie powierzchni dekoracji przed ponownym destruktem i zabrudzeniem.

W pierwszej fazie prac w ramach konserwacji technicznej należy wykonać prace mające za zadanie ustabilizowanie odspojonego podłoża poprzez iniekcje podtynkowe a następnie tam gdzie będzie to konieczne dokonać wymiany zdegradowanych – drobnych partii wypraw. Zakłada się usunięcie wszystkich kitów i reparacji wykonanych z zapraw cementowych lub gipsowych oraz usunięcie zbędnych kotw i gwoździ.

W ramach prac estetycznych zaleca się oczyścić powierzchnię ścian z warstwy kurzu i zabrudzeń. Po oczyszczeniu i wykonaniu odkrywek należy usunąć zdestruowane partie tynku w strefie zawilgoceń (miejsca te należy wyznaczyć na wstępie w oparciu o stwierdzony zasięg zniszczeń), oraz wykonać konsolidację odspojen..

Tam gdzie tynk zostanie usunięty w miejscach szczególnie zagrożonych na działanie wilgoci (np. strefa przyziemia do wysokości ok. 1,2m nad poziomem posadzki), zakłada się zastosowanie systemu tynków renowacyjnych.. Przywrócenie estetycznego wyglądu dekoracji to zachowanie i ukazanie jej kolorystyki, którą należy wykonać w postaci malarskiej warstwy wykończeniowej odpornej na ścieranie.

Pełną gwarancję działania systemu ochrony dekoracji na przyszłość daje zastosowanie sprawdzonych w konserwacji materiałów do renowacji polichromii, czy tynku oraz przestrzeganie reżimu technologicznego.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

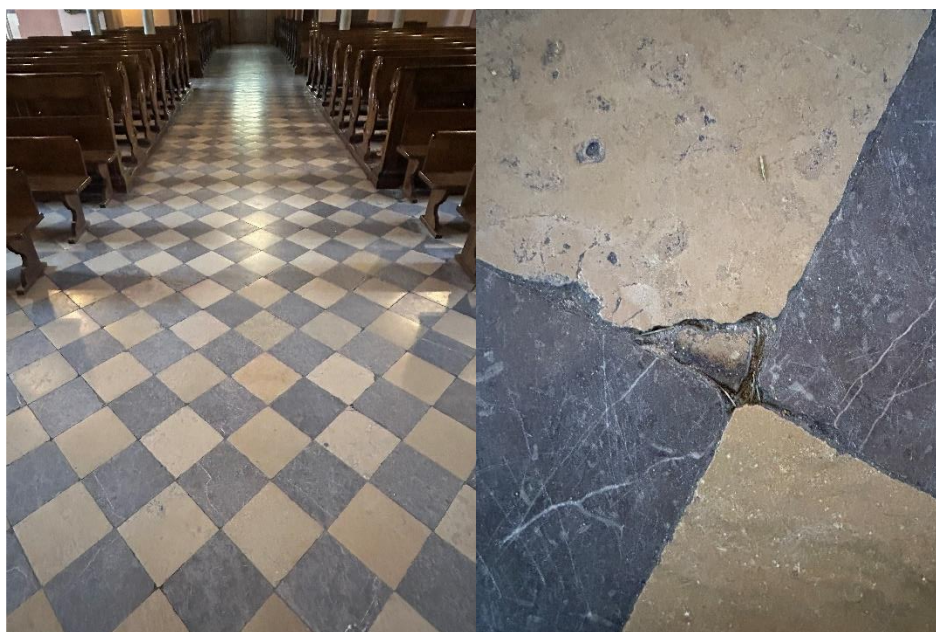
Technologia konserwacji tynków

W miejscach gdzie usunięte zostaną partie zdegradowanych tynków (dotyczy do głównie strefy przyziemia w kruchcie oraz lokalnie w nawie głównej i pod chórem) zaleca się zastosowanie tynków renowacyjnych np. firmy Remmers lub Optolit. Drobne uzupełnienia i kity można wykonać w oparciu o gotowe zaprawy spełniające wymogi konserwacji lub klasycznymi zaprawami wapienno-piaskowymi o stosunku spoiwa do wypełniacza zbliżonym do wypraw oryginalnych

Technologia konserwacji monochromii.

Partie monochromii zaleca się oczyścić z warstwy kurzu (na sucho przy użyciu miękkich pędzli). Fragmenty silnie zabrudzone (zacieki, lokalne przebarwienia) należy doczyszczać chemicznie (np. 5%roztworem wody amoniakalnej). Konsolidację odspojeń za pomocą iniekcji zaleca się wykonać przy użyciu preparatu Ledan TB 1 lub Primal AC33 w zależności od rodzaju odspojeń. Uzupełnienia ubytków warstwy zaprawy wykonać należy zgodnie z pierwotną technologią i sposobem opracowania powierzchni (z zaprawy wapienno-piaskowej 2: 1, o stosunkowo gładkiej powierzchni). Rekonstrukcje monochromii można wykonać w oparciu o laserunkowe farby silikonowe firmy Remmers (Historic Lasur) z zachowaniem istniejącej kolorystyki. Wybrany produkt daje powłoki malarskie o wyrazie estetycznym starych powłok wapiennych, gdyż, jako wypełniacz zawiera kredę. Technologia ta zapewnia wysoki poziom hydrofobowości, daje pełną przepuszczalność pary wodnej i dwutlenku węgla, wykazuje niewielką ścieralność.

E. Konserwacja kamiennej posadzki

Fot. Kamienna posadzka we wnętrzu – stan zachowania

Ogólny stan zachowania posadzki jest niezadowolający. Użytkowy charakter wnętrza i związana z tym podwyższona eksploatacja powierzchni stały się przyczyną licznych widocznych zatarć i zarysowań. Uszkodzenia te dostrzegane są wyraźnie na powierzchniach ciemniejszych okładzin. Znaczna ilość zarysowań występuje na ciągach komunikacyjnych i w otoczeniu drzwi. Marmurowe płyty pokryte są zdegradowanymi warstwami pasty pielęgnacyjnej, które w ramach działań profilaktycznych były наносzone okresowo na powierzchnię posadzki. Powłoka pielęgnacyjna ze względu na bardzo duży stopień eksploatacji wnętrza ulegała ciągłemu brudzeniu i wycieraniu. Zabrudzenia widoczne są zwłaszcza w zagłębieniach pęknięć, rys, niewielkich ubytków. Szczeliny między płytami marmuru są wypełnione fugami mineralnymi. Między niektórymi płytami fugi uległy wykruszeniu. Niekiedy w tych miejscach zgromadzone są ciemne złogi piasku i zabrudzeń z resztkami starej pasty pielęgnacyjnej. Niewielka część płyt posiada pęknięcia strukturalne. Niektóre płyty posiadają ubytki krawędzi, a także wykruszenia narożników. Na płytach, które są nieznacznie zagłębione zgromadzone są ciemne złogi zabrudzeń. W trakcie oględzin nie stwierdzono braków kamiennych płyt. Lokalnie płyty posadzki są nieznacznie pozapadane z wieloma wykruszeniami na linii obrzeży z białym nalotem na licu wynikającym z miejscowego zawilgocenia. Zniszczenia te zaburzają rytm posadzki, a kolorystyka „ przytłumiona” jest przez powierzchniowe zarysowania i utratę poleru.

Prace związane z konserwacją posadzki winny być skoncentrowane na odtworzeniu właściwości estetycznych i dekoracyjnych. Równorzędnym celem działań konserwatorskich będzie eliminacja czynników niszczących oraz zabezpieczenie obiektu przed narażeniem na procesy destrukcyjne w przyszłości. Aby osiągnąć powyższe wytyczne niezbędne jest usunięcie pozostałości dotychczasowej powłoki ochronnej, oczyszczenie kamienia, skonsolidowanie popękanych płyt, najbardziej popękane płyty należy wymienić na nowe, uzupełnienie ubytków, zniwelowanie rys i zatarć oraz przywrócenie estetyki i wydobycie walorów dekoracyjnych marmurów poprzez nadanie odpowiedniego połysku. Ze względu na dużą eksploatację pomieszczenia konieczne będzie prowadzenie ciągłej profilaktyki polegającej na regularnym utrzymaniu czystości marmuru oraz okresowym nanoszeniu środków pielęgnacyjnych (pasty woskowe), które pełnią rolę zabezpieczającą i utrzymują odpowiednie właściwości optyczne kamienia.

Program prac

1. . Opracowanie efektywnego sposobu usunięcia pozostałości warstwy pasty pielęgnacyjnej służącej w przeszłości do zabezpieczania i nabłyszczania powierzchni marmuru., np. poprzez mechaniczne przemywanie rozpuszczalnikami organicznymi np.: acetonem benzyną ekstrakcyjną bądź tolueniem. Etap zdejmowania woskowej powłoki zabezpieczającej powinien być poprzedzony wykonaniem zabiegów próbnych.
2. Dokładne usunięcie złogów pasty i zanieczyszczeń zalegających w szczelinach między płytami posadzki. Do usunięcia złogów należy użyć także min. Rozpuszczalników organicznych, wytwornicy pary oraz metod mechanicznych.
3. Usunięcie starych – częściowo wykruszonych fug przy zastosowaniu metod mechanicznych. Prace należy wykonywać ze szczególną ostrożnością, aby nie uszkodzić materiałów oryginalnych.
4. Proponowany jest demontaż płyt posadzkowych w koniecznym zakresie (w miejscach powstałych nierówności). Zastosowanie metod mechanicznych. Zachowanie szczególnej ostrożności ze względu na możliwość uszkodzenia substancji oryginalnej.
5. Usunięcie przebarwień żelazistych widocznych na jasnych płytach z morawicy przy zastosowaniu 15% roztworu nadtlenku wodoru.
6. Doczyszczanie powierzchni ubytków.
7. Przed przystąpieniem do nakładania wypełnień na bazie żywic syntetycznych, powierzchnie wszystkich ubytków należy zaizolować 6% roztworem żywicy Paraloidu B-72 w toluenie. Naniesiona warstwa izolacyjna zabezpieczy kamień przed migracją i wysyceniem się spoiwa zawartego w masach wypełniających.
8. Uzupełnienie ubytków występujących we wszystkich płytach (narożnik, krawędzie, szczeliny pęknięć). Do wykonania wypełnień proponuje się zastosowanie żywicy epoksydowej o dużej

światłotrwałości HXTAL NYL – 1, bądź żywicy poliestrowej Akemi Marmorkitt 1000 Transparent Wasserhell z utwardzaczem Hardener B firmy Akemi dedykowanej dla marmurów. Jako wypełniacza należy zastosować odpowiednio frakcjonowanej mączki marmurowej, bądź węgla wapnia, barwionych pigmentami w zależności od gatunków kamienia oraz lokalnej kolorystyki.

9. Płyty pęknięte, o ile to możliwe powinny zostać zdemontowane, co znacznie ułatwia ich sklejenie (kleje przeznaczone do marmuru, np. Marmorkitt 1000 Transparent Wasserhell z utwardzaczem Hardener B firmy Akemi). Jeśli jest to niewykonalne, klejenie należy przeprowadzić in situ. Powierzchnie przełamów pękniętych płyt należy w miarę możliwości dokładnie wyczyścić i odtłuścić, a następnie nasycić je np. hydrofilowym preparatem krzemooorganicznym np. KSE 100 lub KSE 300 firmy Remmers. Po wzmocnieniu przełamów powierzchnię pęknięć sklejać np. żywicą iniekcyjną Injektionsharz 100 tej samej firmy. Pęknięcia od góry wypełnić masą do uzupełnień opisaną w poprzednim punkcie. Rozwiązaniem alternatywnym jest wymiana pękniętych płyt na nowe (przynajmniej tych najbardziej popękanych). Nowe płyty muszą być zgodne gatunkowo z oryginałem.

10. Po związaniu i utwardzeniu się wszystkich wypełnień, ich nadmiar należy usunąć metodą obróbki mechanicznej.

11. Usunięcie rys i zatarć z posadzki metodami mechanicznymi (materiały ścierny). Frakcje materiałów ściernych muszą być dobrane stosownie do głębokości zatarć i zarysowań. Prace należy prowadzić min. Przy zastosowaniu elektronarzędzi.

12. Dalsze docieranie (polerowanie) posadzki wyższymi frakcjami ścierniwa w celu pogłębienia oraz nasycenia kolorystyki (przywrócenie walorów dekoracyjnych).

13. Odkurzenie i oczyszczenie posadzki.

14. Naniesienie elastycznej, paroprzepuszczalnej fugi np. Flexfuge firmy Remmers, która powinna mieć kolor przybliżony do ciemnych płyt okładzinowych, co utrudni w przyszłości uwidocznienie zabrudzeń.

15. Ze względu na wysoką eksploatację posadzki pomieszczenia konieczne jest zachowanie bieżącej profilaktyki. W związku z tym proponuje się utrzymanie dotychczasowej metodyki, która polegałaby na okresowym nanoszeniu środków służących do pielęgnacji posadzek marmurowych, np. Monocera firmy General. Preparat ten zabezpiecza powierzchnię (min. Przed wpływem wilgoci) i podtrzymuje efekt połysku.

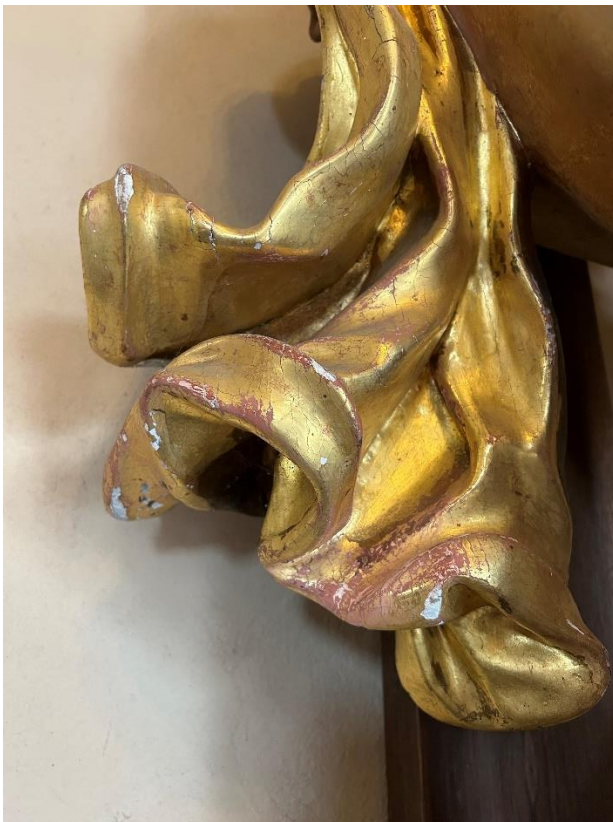
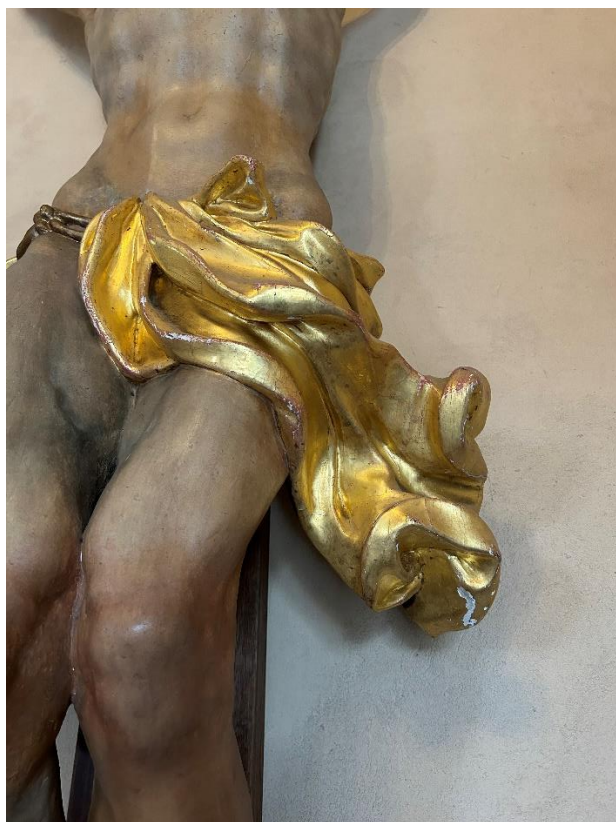
Wszystkie główne etapy prac winny posiadać szczegółową dokumentację opisową i fotograficzną.

Opracował:
mgr Wojciech Szczurek

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

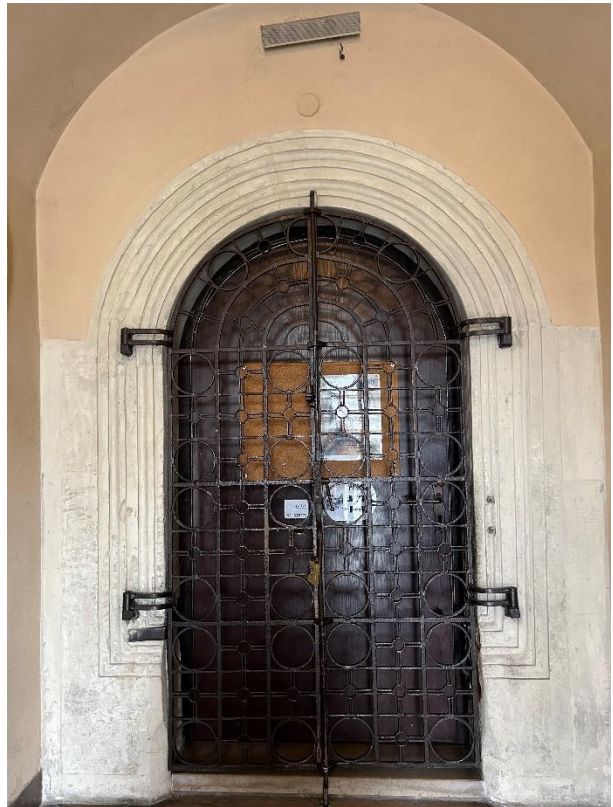

Fot. Krucyfiks, stan zachowania

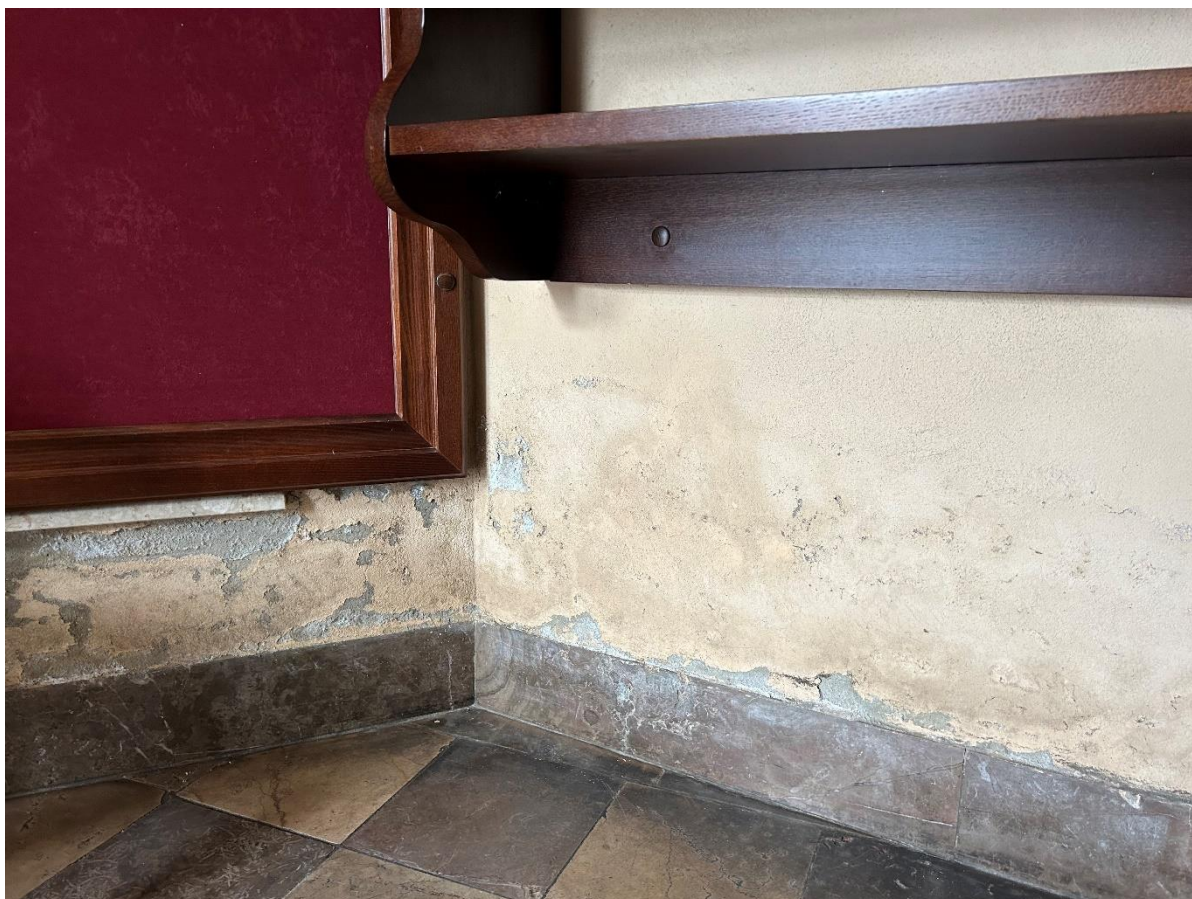

Fot. Krypta południowa. Elementy wyposażenia- stan zachowania

Fot. Krypta południowa. Stan zachowania wypraw tynkarsko-malarskich

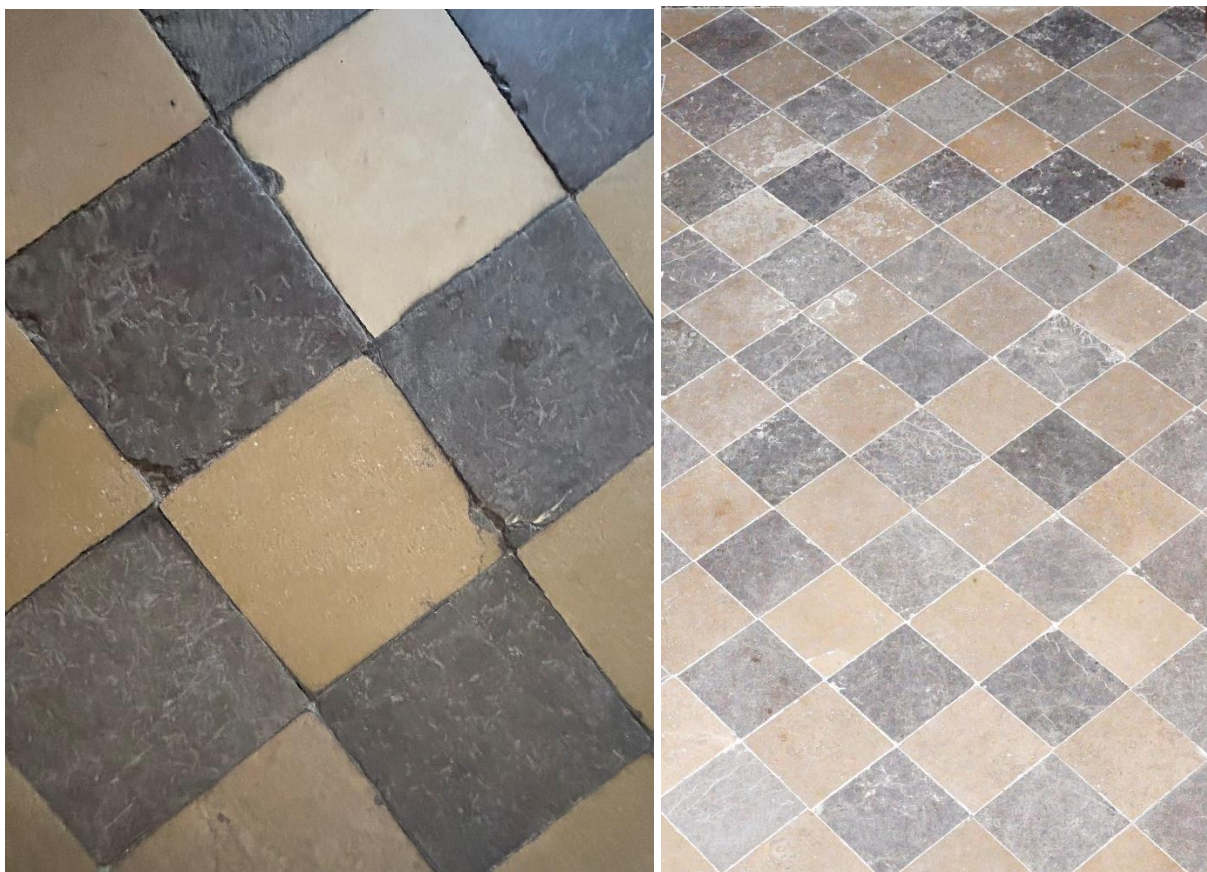
Fot. Kościół parafialny – stan zachowania wypraw tynkarsko-malarskich

Fot. Kościół parafialny – stan zachowania wypraw tynkarsko-malarskich

Fot. Posadzka w kościele parafialnym, fragment – stan zachowania

